

İRANDA İLK TARİXŞÜNAS QADIN MAHŞƏRƏF XANIM MƏSTURƏ

Xülasə

Mahşərəf xanım Məsturə XIX əsrin birinci yarısında Ərdalan vilayətinin paytaxtı Sənəndəc şəhərində, zəngin və ziyalı bir ailədə dünyaya gəlmişdir. Bu istedadlı qadın öz dövründə şair, xəttat və tarixşünas kimi şöhrət qazanmışdır. O zaman qadının tarix yazması nadir hadisə idi. Məsturə özünün qeyd etdiyi kimi, salnamələrdə oxuduğu, yaşlı insanlardan eşitdiyi və şahidi olduğu üç mənəbə əsasında "Tarixi-Ərdalan" əsərini yazmışdır. Əsərin quruluşu dövrün tarixşünaslıq ənənələrinə uyğundur və müəyyən özəlliklərə malikdir. Bir şair qələminin məhsulu olan və yeri gəldikcə poetik parçalardan istifadə olunan bu əsər maraqlı üslubi xüsusiyyətlərə malikdir.

Açar sözlər: Məsturə, şair, xəttat, tarixşünas, "Tarixi-Ərdalan"

Giriş. İslam Şərqiində kişilərlə yanaşı, həmişə şair, diplomat və hökmdar qadınlar da olmuşdur. Lakin tarixşünas qadının olması nadir hadisə idi. "...Tarixi kişilər yazırdı. XIX əsrdə qadınlar savadlanmağa və gördükləri hadisələr, tapıntıqları məşhur insanlar haqqında memuarlar yazmağa başladılar. Lakin bu vaxtadan da Şərqdə tarixi biliklərimizi zənginləşdirən qadınlar olub: Bizans imperatorunun qızı Anna Komnina (1083-1153) [1], çinli qadın Ma Minde, yapon qadını Murasaki Siqibu, özbək qadını (Baburun kiçik qızı) Gülbədən bəyim (1523-1603)" [2].

Mahşərəf xanım Məsturə də XIX əsrin birinci yarısında özünəqədərki tarixşünaslıq ənənələrinə söykənərək, şahidi və iştirakçısı olduğu hadisələri – İranda kürdlərin yaşadığı Ərdalan vilayətinin tarixini yazmışdır. "Tarixi-Ərdalan" adlı bu əsər qadın qələminə məxsus ilk tarix əsəridir. Kişi tarixçilərin bu mövzuda yazdığı əsərlərdən öz ideyası, məzmunu və üslubi xüsusiyyətləri ilə seçilir.

Mahşərəf xanım Məsturə XIX yüzilliyin birinci yarısında (1805-1847/1220-1263 h.q.) Zaqros dağlarının ətəyində yerləşən Ərdalan vilayətinin paytaxtı Sənəndəc şəhərində anadan olmuşdur. Zəngin və ziyalı bir ailənin qızı olan Məsturədə iki böyük nəslin genetik xüsusiyyət-

ləri birləşmişdi. Ata babası Məhəmməd ağa xəzinədar, ana babası Mirzə Abdullah vəzir olaraq vilayətin ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak edirdilər.

Məhəmməd ağadan fərqli olaraq, onun oğulları və nəvələri elm, şeir və sənət əhli idilər. Məsturə "Tarixi Ərdalan" əsərində yazırdı ki, atası uşaqlarının, xüsusilə, Məsturənin fiziki möhkəmliyinə və təhsilinə çox diqqət yetirirdi. Çünki "oxumağa təbii marağı və anadangəlmə həvəsi olan Məsturə, həm də gülüstanın ilk qızılgülü", Əbülhəsən bəyin ilk övladı idi. "Maarif zirvəsinin ulduzu, idrakın ilahi işığı", – deyə məhəbbətlə xatırladığı atasının sayosində onun "əli qələmlə tanış olmuş, gözləri oxumaqla işıqlanmışdı" [3, s.45].

Məsturənin istedadı yaradıcılığın bir neçə sahəsini əhatə edir. O, hər şeydən öncə şair idi. Şairlikdə özünə tay görməyən Məsturə

من این زمانه نور دیده چو مستوره (کنا)

بهیچ ملک ندیدم غزل سراپی را [4, s.439]

(Mən bu zamanədə heç bir mülkdə (ölkədə) göz işığı

Məsturə kimi qəzəl ustadı görmədim).

Qadınlar arasında bənzərsiz olduğunu iftixarla bildirir:

به معشر نسوان مر سپاس و حمد خدا را

همی سزد که بگویم منم که فخر زمینم [5, s.148]

* Z.M.Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutu. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru.

(Allaha şükürlər olsun, qadınlar cəmiyyətində,

Layiqdir deyəm ki, yer üzünün fəxri mə-nəm).

Məsturənin ikinci istedad sahəsi xəttatlıq idi. Xəttatlığın bir növündə adı tarixdə yaşayan ustad sənətkarların olduğu məlumdur. Rzaqulu xan Hidayətin ifadəsinə, Məsturə "...bir neçə xətti gözəl yazırdı."

[6] اغلب خطوطا خوش می نگاشته ...

Mənbələrdən Məsturənin şəriət haqqında kitab [6] yazdığı da bəllidir. Lakin onun bir çox əsərləri kimi, bu kitabın da taleyi məlum deyil.

Şairlik və xəttatlıqdan əlavə Məsturə həm də tarixşünas idi. O zaman Ərdalanda yerli tarixşünasların bütöv bir məktəbi yaranmışdı. Kürdlərə aid bibliografik ədəbiyyatda Ərdalan Kürdüstanının yetirmələrinin qələminə məxsus dörd əhəmiyyətli tarixi əsərin adı çəkilir. Lakin adı çəkilməyən, şəxsi kolleksiyalarda saxlanan tarix əsərləri də vardır. Məhəmməd Şərif Qazi-Zubdat ət-Təvaxiri Sənəndəci, Xosrov ibn Məhəmməd-Bəni Ərdalanın xronikası, Mahşərəf xanım Məsturə-Tarixi-Ərdalan, Əliəkbər xan Sadiq əl-Mülk-Hədiqeyi-Nasiriyyə. Bu əsərlərin hər biri qiymətlidir və biri o birini təkrar etmir [3, s.9].

Məsturə özünün qeyd etdiyi kimi, bu əsəri yüksək Bəni Ərdalan sülaləsinin xeyrixah əməllərini; salnamələrdə oxuduğu, yaşlı insanlardan eşitdiyi və özünün şahidi olduğu üç mənbə əsasında yazmışdır [3, s.44]. "Tarixi-Ərdalan" Məsturənin zamanın keşməkeşlərindən xilas olmuş əsərlərindən biridir. Bu kitab fars dilində yazılmış və 1946-cı ildə Nasir Azadpurnun böyük zəhməti sayəsində işıq üzünə çıkmışdır. Orijinal əldə edə bilmədiyimizə görə, əsərin rus dilinə tərcüməsindən istifadə etmişik. Əsəri kürdşünas alim Y.İ.Vasilyeva rus dilinə çevirmiş və 1990-cı ildə "Hayka" nəşriyyatında çap etdirmişdir.

"Tarixi-Ərdalan" Məsturənin bir tarixşünas kimi istedadını üzə çıxarmaqla yanaşı, vətənə, xalqa xidmət və məhəbbətinin də göstəricisidir. Oxumağa maraqlı onu qədim divan və salnamələrinə izinə saldı, oxuyub, qeydlər edər-edər Kürdüstan tarixinin kəm-kəşirə məruz qaldığını görüb, Ərdalan valisi, bibisi oğlu Xosrov xanla

aile qurduqdan (o həm də Fətəli şah Qacarin qızı Hüsnücahan xanımın evlənmişdi və ondan altı uşağı vardı) "O yüksək sülalə, o şöhrətli ailə ilə qohum olduqdan" sonra "özünün alovlu təbiəti və öcəşken ağı ilə keçmiş tarixçilərin müfəssəl ifadəsini" tamamlamaq zərurətini dərk etdi. Oxumağa olan həvəs, fitri qabiliyyət onun tarixşünas kimi yetişməsinə stimül verdi. İlahi bir şair olaraq o, yaradıcılığının bu qolundan da, "kəmtər" rədifli qəzəlinin bir beytinə yazdığı kimi, razı idi:

به مجنونان سروش از رحلت مستوره چون گوید

همی گویند وه! در جهان فرزانه ی کم تر [5, s.94]

(Sürüş məcnunlara Məsturənin ölüm xəbərini verəndə,

Hamısı deyəcək: Vay, vay! Dünyadan bir alim getdi (hərfən: əskildi)

Vasilyeva "Tarixi-Ərdalan" əsərinin "fars tarixşünaslığına yaxın bir üslubda yazıldığını" iddia edir. Bunun ardınca döyüş səhnələrinin mübaliğəli təsvirinə və qəhrəmanlıq rəmzi Rüstəmi-Zal, Səxavət simvolu Hatəmi-Tay obrazlarından istifadəni "orta əsr İran tarixşünaslığına bağlayır. Ola bilsin ki, İran tarixşünaslığı ənənələrinin də Məsturənin tarix əsərində müəyyən izləri var. Amma sözügedən obrazlar, mübaliğələr onun poetik yaradıcılığında onlardır. Məsturənin tarix əsəri bir şair qələminin məhsuludur. Maraqlı üslubu ilə seçilən əsərdə yeri gəldikcə təsvir olunan hadisələrin axarına, ruhuna uyğun tərcüməçiyə görə 29 (əslində 31) poetik parça yer almışdır. Bunlardan 10 (əslində 8) Məsturənin öz qələminə məxsusdur. Bu şeirlər baş vermiş hadisələrin təsiri ilə həm vəsf, həm də qüssə, təəssüf ifadə edən mərsiyə xarakterlidir və Məsturənin maddeyi-tarixlərini yada salır. Məsələn, Böyük Xosrov xanın 1170/1756-57-ci ildə hakimiyyətə gəlməsini Məsturə beş beytdən ibarət bir şeir parçası ilə vəsf etmişdir. "Tarixi-Ərdalan" əsərinin tərcümə variantından istifadə etdiyimizə görə, şeirin janrını təyin etmək mümkün olmadı. Burada ənənəvi olan və Məsturənin divanında, xüsusilə, maddeyi-tarixlərində yer alan təsbih və mübaliğə poetik fiqurları işlənmişdir. Şair insanpərvərliyinə görə Xosrov xanı İsa peyğəmbərə bənzətməmişdir: "Onun nəfəsi İsanın (həyatverici) nəfəsinə bənzəyirdi" [3, s.112]. O həmçinin təl-

mih və mübaliğə poetik fiqurlarından istifadə edərək Xosrov xanı səxavətdə Hatəmdən, güc və qüdrətdə Rüstəmdən, ədalətdə Cəmsiddən üstün təsvir etmişdir.

(... Onun səxavət süfrəsindən Hatəm yeməyə başladı,

Qəzəb yarışında Rüstəm (ondan) qalxan (arxasında) gizləndi.

Onun dövründə zülməndən əsər qalmadı,

Onun sayəsində qeyslərin və cəmsiddin adəti yenidən canlandı [3, s.112].

III Xosrov xanın (Məsturənin əri) erkən dünyasını dəyişməsi Məsturənin təsbih və mübaliğə ilə ifadə olunmuş üç beytdən ibarət poetik parçası ilə təsvir olunmuşdur. İnsanların bu dərddən çəkdiyi əzablar odda tükün qıvrılması, ürəklərin sızılması səhrada ildırım çaxmasına bənzədilmişdir. "Bu dərddən məhşərəcən qalmadı", "İsanın göyün dördüncü qatında ona yas saxlaması" qüluvv növündə maraqlı mübaliğə örnəkləridir.

"Tarixi-Ərdalan" əsərində yer almış poetik parçaların Məsturənin divanına daxil edilməməsinin səbəbi güman ki, janr və həcm baxımından divanda toplanmış qəzəl, rübai, qitə və s. janrlarla uyğunluq və bütövlük təşkil etməməsidir. Cəmi 103 misra olan bu nümunələrin ən böyüyü beş beyt, ən kiçiyi yarım misradır. Bunların hamısına şeir demək olmaz. Bəziləri ibrətəməz bir ifadə (Bir çırağı ki, Allah yandıra, onu nadan söndürsə, saqqalını yandırar), bir atalar sözü (Nə əkərsən, onu biçərsən), yaxud oğulluğu Rzaqulu xanın bəd əməllərinə etirazını bildirən bir bədii sual (Aslana öz yüksək nəslinə görə ayıb deyilmi?) şəklindədir. "Tarixi-Ərdalan" əsərində cərəyan edən hadisələrə uyğun olaraq, müəllif həm də 28 Quran ayəsindən istifadə etmişdir.

"Tarixi-Ərdalan" əsərinin quruluşu tarixşünaslıq ənənələrinə əsaslanır. Əlli müəllif sərəlvhəsindən ibarət olan bu əsərin mündəricatı və fəsilərə bölgüsü yoxdur. Hər sərəlvhə bir valinin adını daşıyır və fəaliyyətini əks etdirir. Sərəlvhələrin sırasında hakimiyyəti yenidən ələ almış (II Xan Əhməd Xan, II Xosrov Xan, Rzaqulu xan...) valilərin adı təkrarlanır. Valilərin siyahısında üç yad etnos nümayəndələrinin adı

çəkilir: Teymur xan acarı, Məhəmməd xan gürücü, Xosrov xan erməni.

Məsturə bu kitabı yazarkən özünün qeyd etdiyi kimi, ilk öncə oxuduqlarına – milli tarixşünaslıq nümunələrinə əsaslanmışdır. Vasilyevanın araşdırmalarına görə, ilk on altı sərəlvhə üç tarixçinin (Şərəfxan Bitlisi, Molla Məhəmməd Şərif, Xosrov xan Məhəmməd), növbəti iyirmi dörd bölmə isə əsasən son iki müəllifin əsərlərinə istinadla yazılıb [3, s.33].

Sözügedən bölmələrdə nə qədər qiymətli tarixi informasiya olsa da, "Tarixi-Ərdalan"ın orijinal bir mənbə kimi əhəmiyyəti son bölmələrlə bağlıdır. Bu əsər son Bəni Ərdalan hakimlərinin tutqun dövrlərini canlandırmaq üçün vacib və ilk mənbədir. Kitab istedadlı, erudit və emosional, bir çox hadisələrin şahidi və bilavasitə iştirakçısı olmuş, Ərdalan valisinin arvadı tərəfindən yazılmışdır və o dövrün həyəcanı, ehtirasları ilə nəfəs alır [3, s.39].

Məsturə tarixi gerçəkliyə obyektiv yanaşır, valinin kimliyindən asılı olmayaraq, onu olduğu kimi təqdim edirdi. Məsələn, Həsənəli xan və onun qardaşı Kərim xanın valiliyi dövründə həm Ərdalanın içində, həm də qonşulara münasibətdə haqsızlığa yol verildirdi. Həsənəli xan "Mən sizin ağamızam!" deyər qürrələni və qonşulara hücumlar edirdi [3, s.102]. Kərim xan isə hakimiyyətə gələn kimi "...Vilayət sakinlərinin üzünə sevinc qapılarını bağladı" [3, s.110]. Lakin Azad xan Əfqanın köməyi ilə Ərdalan hakimiyyətinə yiyələnmiş babanlı Səlim paşanın dövründə xalq onun rəftarının gözəlliyindən xoşbəxt idi. Vilayət abadlaşır, insanlar sevinclə ev tikir, torpaq becərirdilər... [3, s.111]

Y.İ.Vasilyeva kürd tarixçilərindən Mahşərəf xanım Kürdüstanı, Xosrov ibn Məhəmməd və Mirzə Əliəkbər xan Sadiq əl-Mülkün adını çəkərək, onların tarix kitablarında əsasən, hakim təbəqədən, feodallardan bəhs olunduğunu yazmışdı: "...Mahşərəf xanım tarix kitabında əhalinin zəhmətkeş təbəqəsinin vəziyyətinə bir səhifə də həsr etməyib. ...Ərdalan tarixçilərini "tör-töküntü və qaragürh" adlandırılan cəmiyyətin aşağı təbəqələrinə haqarətli münasibət yaxınlaşdırır. Silki təkəbbür Şərəfxan Bitlisinin "Şərəfnamə" əsərinə də xasdır" [3, s.39].

Məsturə bəlkə də milli tarixşünaslıq ənənələrinə sadıq qalaraq aşağı təbəqənin həyatının təsvirinə diqqət yetirməyib. Lakin o, ədalətli bir valinin idarəsində şəhərin abadlığını, ev tikib, torpaq becərən əhalinin rahatlığını və sevincini təsvir etməkdən zövq alır. Tarix kitabında açıq deyər bilmədiklərini, poetik yaradıcılığında deyər və ictimai bərabərsizliyi pisləyir:

خسروان جای به مشکو بگزیدند ولی

[5, s.48] فقرارا به جهان سایه ی دیواری نیست

(Şahlar saraylarda yaşayırlar (hər fən: yer seçirlər), lakin

Yoxsulların dünyada bir divar kölgəsi yoxdur).

Bir divar kölgəsinə möhtac olan yoxsulun halına yanan şair “xoşətər” rədifli qəzəlinin bir beytində ədalətli vəsf edir, onun şahlıq taxtından və əbədi xoşbəxtlikdən üstün tutur:

از سریر شاهی و دولت جاوید مرا

[5, s.93] سایه ی مرحمت خسرو عادل خوشتر

(Mənim üçün şahlıq taxtından və əbədi xoşbəxtlikdən

Ədalətli Xosrovun mərhəmət kölgəsi daha yaxşıdır).

Məsturə ədalətli şah deyərək, bu ifadəni həm ümumi, həm də konkret olaraq qədim İran tarixində və farsdilli ədəbiyyatda ədalətli şah rəmzi olan Ənuşirəvani-Adilə eyham bildirir. Məsturənin bu beyti Nizaminin ədalətli ağıl və hünərdən üstün tutan bir beyti ilə səsleşir:

گردن عقل از هونر آزاد نیست

[8, s.43] هیچ هونر خوبتر از داد نیست

(Ağılın boynunu hünərdən azad deyil,

Heç bir hünər ədalətdən üstün deyil).

Yeri gəlmişkən, Vasileyevanın Məsturəni qınayan bir cümləsində bir-birini təkzib edən iki fikir yürüdüldür: “Kitabın mətnindən qiymətli məlumatlar əldə etmək olar, baxmayaraq ki, oxucunu məxsusi məlumatlandırmaq üçün Məsturə özü haqqında heç nə demir” [3, s.12]. “Həm qiymətli məlumatlar”, həm də “heç nə”, bir-birini inkar edən iki fikir. Hər bir yazı oxunmaq üçün yazılır. Əgər Məsturə bu kitabı oxucu üçün yazıbsa və burada özü haqqında qiymətli məlumatlar verib, belə çıxır ki, tərçüməninin “oxucuya heç nə deməyib” ifadəsi yerinə düşməyib.

Məsturəyə “Tarixi-Ərdalan” əsərini təməmləmə qismət olmadı. Hakimiyyət çarpışmaları nəticəsində o nəsiləndən min nəfər yurd-yuvasından didərgin düşdü. Osmanlıda Baban vilayətinə üz tutan qaçqınların içində Məsturə ilə əmisi Mirzə Abdullah Sənəndəci də vardı. Onlar hər ikisinin yaxın qohumu olan şair Hüseynqulu xan Havinin evində sığınacaq tapdılar. Xalqın başına gətirilən bu müsibət və yüz nəfər qohum-əqrəbani şəxsən özünün yerböyər etməsi Hüseynqulu xana baha başa gəldi. O xəstələndi və bir günün içində dünyasını dəyişdi. Bu hadisə Məsturəni bərk sarsıtdı və “Tarixi-Ərdalan” əsərinə son cümlələrini yazdı: “Onun yanında biz sevinc içində yaşayırdıq. Lakin tale bizim xoşbəxtliyimizə razı deyildi. ...alicənab Hüseynqulu xan xəstələndi və bir gündən sonra yüksək cənnətə tələsdi.

Mən Məsturə də o əzizlə ayrılıqdan tənəhayam. İki-üç gündür canım-cismim xəstəlikdən od içindədir. Allahın iradəsilə görək nə olacaq?” [3, s.182]

Hüseynqulu xandan bir ay sonra, qışın ilk ayında Məsturə də dünyasını dəyişdi və Seyvan təpəsində şairlər qəbristanlığında dəfn olundu.

Məsturənin ölümündən dörd il sonra əmisi Mirzə Abdullah Sənəndəci onun yarımçıq qalmış “Tarixi-Ərdalan” əsərinə “on iki səhifə əlavə edərək” [3, s.40] tamamladı. Mirzə Abdullah “Kitaba əlavə”sində İran və Osmanlıda vilayətlərlə bağlı cərəyan edən bəzi hadisələrə toxunmuşdu.

Məhəmməd şahın göstərişi və erməni Xosrov xanın vasitəsilə gizli olaraq Rzaqulu xan valilikdən salındı və tutulub Tehrana gəndərildi (Baxmayaraq ki, Məhəmməd şah onun qayını idi). Erməni Xosrov xan Ərdalanın valisi oldu. İnsanlara qaçqınlıq faciəsini yaşadan, didərgin salan üzde görünən səbəb bu idi. Lakin Rzaqulu xanın valilikdən kənarlaşdırılmasının səbəbini Məsturə belə izah edir: “Xorasanda özbaşınalıq bayrağını qaldırmış Məhəmmədşah xan Saların qiyamının kökünü kəsmək üçün dəfələrlə Qacar şahı ona Kürdüstan qəhrəmanlarından ibarət svita göndərməsini arzu və əmr şəklinə bildirmişdi. Lakin o, şahın əmrini qulaqardına vurmuşdu” [3, s.178].

Məhəmməd şahın ölümündən sonra Rzaqulu xan Ərdalana qayıdır. Erməni Xosrov xan bundan xəbər tutub vilayətdən qaçır. Nəsrəddin şah Rzaqulu xanın üsyançılarla əlaqəsi olduğunu bilib həbsinə əmr verir və onun qardaşı II Əmənulla xan Ərdalanın valisi təyin olunur. O, vilayətdə əminamanlığı, əsası bərpə edir. Eyni zamanda Nəsrəddin şahın sərəncamına beş yüz kürd atlısını göndərir.

Bu zaman (1851/1267 h) Osmanlı dövlətində Baban vilayəti ləğv olunur. Əziz bəy buna etiraz olaraq üsyan qaldırır. Üsyanı yatırtmaq üçün İrandan yardım istəmiş Osmanlı dövlətinə

kömək etməyə II Əmənulla xana İran sarayından göstəriş gəlir... Ərdalan vilayəti hələlik fəaliyyətini davam etdirir. Kitabın sonunda II Əmənulla xanın Hüseynqulu xanın qızlarından biri ilə evlənməsini Mirzə Abdullah bu dövrün fərəhli bir hadisəsi kimi qeyd etmişdir.

Nəticə. Məsturə ilk tarixşünas qadın olaraq, doğulub böyüdüüyü və çox sevdiyi bir məkanın – Ərdalanın tarixini yazmışdı. Əsərin dilində istedadlı bir şair olaraq onun poetik üslubunun bəzi elementləri görünməkdədir. O dövrdə qadının tarix yazması yeni bir hadisə olduğuna görə, bu əsərin araşdırılması vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. <https://ru.wikipedia.org/wiki/AnnaKomnina>
 2. Лият Мазикина <https://www.goodhouse.ru/stars/zvezdye-istorii/uzbeehka-kitayanka-yaponka-kak-trizhsheshing-umudrilis-voyti-v-istoriyu-kak-istiriki>
 3. Мах Шараф ханум Курдистани. Хроника дома Ардалан (Тарихи-Ардалан). Перевод с персидского, введение и примечания Е.И.Васильевой, «Наука», Москва, 1990
- (4) تذکره حقیقه امان الهی میرزا عبدالله سنندجی متخلص به "رونق" بتصحیح و تحشیة دکتر ع.خامیور تدریز 1344
- (5) دیوان مستوره مقابله و تصحیح: ماجد مردوخ روحانی، اربیل، "اراس"، 2005
- (6) دیوان مستوره کردستانی به کوشش احمد کریمی، تهران، "اما"، 1362
- (7) حافظ – و – مستوره برس/111777/ensani ir/fa/article/111777/
- (8) کلیات خمسة نظامی کنجوی، جد اول مطابق نسخه تصحیح شده و حید دستگردی به اهتمام پرویز بابایی تهران، "نگاه"، 1384

THE FIRST WOMAN HISTORIOGRAPHER MAHSHARAF KHANUM MASTOORE IN IRAN

Summary

As a daughter of a rich and an educated family Mahsharaf khanum Mastoore (1805-1847) was born in Sanandaj, the capital city of Ardalán province. She is a well-known woman as a poet, historiographer, calligrapher, skilled in several types of writing, and an author of a book related to Sharia.

There have always been female poets, diplomats and emperors in the Islamic east along with male ones. However, in the first half of the XIX century the appearance of a woman historiographer was rare. Mahsharaf khanum Mastoore based on the national historiography tradition wrote a book “Tarikhe Ardalán” (History of Ardalán), which was an illustration of the events witnessed by the author herself, and it was quite an achievement that had not gained by any woman until that time.

Key words: Mastoore, poet, calligrapher, historiographer, “Tarikhe-Ardalan”

ПЕРВАЯ ЖЕНЩИНА-ИСТОРИОГРАФ МАХШАРАФ ХАНУМ МАСТУРЕ В ИРАНЕ

Резюме

Махшараф ханум Мастуре (1805-1847) родилась в городе Сенендеж Ардаланской области в богатой образованной семье. Она известна как поэтесса, историограф, каллиграф, владевшая несколькими видами письменности, а также как автор книги о шариае.

На исламском Востоке поэтами были не только мужчины, но и женщины. Известны женщины – правительницы и дипломаты. Но в первой половине XIX в. женщина-историограф была редкостью. Мастуре

написала книгу «История Ардалана», основываясь не только на традициях национальной историографии прошлых лет, но и на событиях, которые происходили при ее жизни. Она стала первой женщиной, описавшей историю своей страны.

Ключевые слова: Мастуре, поэтесса, коллеграф, историограф, «Тарихи-Ардалан»